

نقش آفرینی بخش خصوصی در تابآوری اقتصادی ملی طی بحران جنگ ۱۲ روزه

دکتر بهروز محمدی - فعال اقتصادی و نماینده بخش خصوصی

چکیده

بحران «جنگ ۱۲ روزه» که منجر به ایجاد شرایط اضطراری در چند کلان‌شهر ایران و اخلال موقت در زیرساخت‌های ارتباطی، حمل‌ونقل و تأمین انرژی شد، بار دیگر ظرفیت‌ها و محدودیت‌های ساختار اقتصادی کشور را در برابر شوک‌های ناگهانی آشکار ساخت. با وجود نارسایی‌های ساختاری در نظام اداری و اقتصادی، آنچه مانع از گسترش بحرانی گسترده‌تر شد، نقش آفرینی به‌موقع، چابک و در بسیاری موارد جایگزینانه بخش خصوصی بود. این مقاله با تکیه بر تحلیل میدانی و تجربه نگارنده، به بررسی ابعاد این مشارکت، چالش‌های پیش‌رو و لزوم بازنگری در جایگاه واقعی بخش خصوصی در سیاست‌گذاری کلان کشور می‌پردازد.

مقدمه

اقتصاد ایران طی دهه‌های اخیر با انواع تهدیدات و بحران‌های ساختاری، تحریمی، اقلیمی و سیاسی روبه‌رو بوده است. در بسیاری از این مقاطع، ضعف زیرساخت‌های دولتی و بروکراسی ناکارآمد، مانع از واکنش مؤثر و به‌موقع نهادهای رسمی به وضعیت‌های اضطراری شده است. بحران جنگ ۱۲ روزه نیز که با تهدید مستقیم امنیت فیزیکی در چند مرکز جمعیتی و اقتصادی همراه بود، از همان ابتدا این نگرانی را ایجاد کرد که شبکه تأمین کالا و خدمات عمومی دچار اختلالی جدی شود. با این حال، واکنش‌های ثبت‌شده در همان روزهای نخست بحران، نشان داد بخش خصوصی کشور - علی‌رغم محدودیت‌های نهادی و فقدان حمایت‌های رسمی - توانسته است در حوزه‌هایی کلیدی، از جمله تأمین اقلام اساسی، لجستیک پشتیبانی، سوخت‌رسانی، و خدمات حمایتی در حوزه سلامت، نقشی تعیین‌کننده ایفا کند.

بررسی ابعاد مداخله بخش خصوصی

۱- استمرار زنجیره تأمین کالاهای

اساسی

در حالی که زیرساخت‌های دولتی توزیع در

برخی مناطق با محدودیت مواجه شده بودند، عمده فروشان، تعاونی‌های صنفی، و زنجیره‌های تأمین خصوصی، با استفاده از انبارهای منطقه‌ای و شبکه‌های جایگزین حمل‌ونقل، از بروز کمبود گسترده جلوگیری کردند.

۲- پشتیبانی لجستیکی از مراکز درمانی

در چند شهر، بیمارستان‌های دولتی با کمبود منابع حیاتی (از جمله گازوئیل، برق اضطراری و ملزومات درمانی) مواجه بودند. داده‌های میدانی نشان می‌دهد بخشی از این کمبودها توسط شبکه‌های صنعتی و تولیدی خصوصی جبران شد، که به‌طور داوطلبانه در تأمین این اقلام ایفای نقش کردند.

۳- واکنش چابک در حوزه حمل‌ونقل

با اختلال مقطعی در سیستم‌های حمل‌ونقل عمومی، برخی شرکت‌های خصوصی در حوزه حمل‌ونقل باری و شهری، به‌ویژه در مناطق پیرامونی پایتخت، با به‌کارگیری ناوگان خود و بازتنظیم مسیرها، نقش مهمی در جابه‌جایی اقلام ضروری ایفا کردند.

تحلیلی بر چرایی موفقیت نسبی بخش خصوصی در بحران

دست‌آورد بخش خصوصی را نباید صرفاً ناشی از «نظام‌مند بودن» تلقی کرد، بلکه بخش قابل توجهی از این عملکرد، برخاسته از انعطاف‌پذیری، یادگیری حاصل از بحران‌های پیشین (مانند تحریم‌ها و نوسانات ارزی) و ابتکار عمل فردی و سازمانی فعالان اقتصادی بوده است.

این تجربه نشان می‌دهد که علی‌رغم فقدان زیرساخت‌های حمایتی نهادی، بخش خصوصی توانسته است از طریق سرمایه اجتماعی، شبکه‌های غیررسمی و ظرفیت‌های ذخیره، عملکردی فراتر از انتظار از خود نشان دهد.

با این حال، اتکای صرف به این واکنش‌ها، بدون نهادسازی و اصلاح سیاست‌ها، نمی‌تواند در بلندمدت ضامن تاب‌آوری اقتصاد باشد.

ضرورت بازنگری در سیاست‌های کلان

برای آنکه این ظرفیت‌ها به یک «توان پایدار ملی» تبدیل شوند، بازنگری جدی در نگاه به بخش خصوصی ضروری است. در همین راستا، پیشنهاد‌های زیر قابل طرح است:

- * نهادینه‌سازی مشارکت بخش خصوصی در

فرآیندهای تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی اقتصادی

- * توسعه نهادهای میانجی مانند انجمن‌های صنفی و اتاق‌های بازرگانی با اختیار و مسئولیت واقعی
- * کاهش مداخلات غیراصولی و تنگناهای بوروکراتیک که مانع از چابکی بنگاه‌های اقتصادی می‌شود
- * تأسیس سازوکارهای حمایتی برای آمادگی بخش خصوصی در شرایط بحران

نتیجه‌گیری

بحران جنگ ۱۲ روزه، یک آزمون ناخواسته اما آموزنده برای اقتصاد ایران بود. این بحران نشان داد که در سایه ضعف نهادهای رسمی، بخش خصوصی کشور دارای ظرفیتی بالفعل برای حفظ ثبات اقتصادی در شرایط اضطراری است.

با این حال، تکرار چنین عملکردی، بدون حمایت ساختاری و سیاستی، ممکن نخواهد بود.

زمان آن فرارسیده است که بخش خصوصی از حاشیه تصمیم‌گیری به متن حکمرانی اقتصادی وارد شود؛ نه صرفاً به‌عنوان مجری، بلکه به‌عنوان شریک واقعی دولت در ساختن اقتصاد پایدار، پاسخ‌گو و تاب‌آور.